

Par *rupjmaizi* raksta arī Lietuvā

Lietuvas valodniecības žurnāla „Gimtoji kalba” („Dzimtā valoda”) 2020. gada decembra numurā publicēts Audrjus Musteiķa (*Audrius Musteikis*) raksts „Latvišķiausias žodis – *rupjmaize* „ruginė duona”” („Latviskākais vārds – *rupjmaize* ‘rudzu maize’”). Tajā apskatīti Latviešu valodas aģentūras rīkotās akcijas „Mans latviskākais vārds” rezultāti.

Autors rakstu sāk ar vispārīgu akcijas norises raksturojumu, norādīdams, ka kopumā akcijā tika iesūtīti 1360 vārdu. Tālāk rakstā seko dažu iesūtīto vārdu un to izvēles motivācijas apskats.

A. Musteiķis secina – akcijas dalībnieku motivācija, izvēloties konkrētos vārdus, mudina izdarīt antropoloģiskus un citu veidu secinājumus.

Viņš pamanījis, ka akcijas dalībnieku iesūtīto vārdu sarakstā starp tādiem vārdiem kā *daile*, *tēvzeme*, *zeme*, *likteņupe*, *mājas*, *mamma*, *druva*, *lausks*, *brīnišķīgi*, *mirkļis* atrodams arī ne viens vien augu nosaukums (*gaiļbiksīte*, *rasaskrēsliņš*, *vizbulīte*, *liepa*) vai vārds, kas nosauc dārza labumus (*dilles*, *ērķšķoga*, *rācenis*). Tāpat akcijas dalībniekiem latviski šķiet ēdienu un dzērienu nosaukumi (*biezpiens*, *rausis*, *sklandrausis*, *putra*, „*Gotiņa*”, *šķiņķis*, *alus*). Iesniedzējs, pamatojot vārda *šķiņķis* izvēli, apgalvojis, ka šo vārdu izrunāt spēj tikai latvieši. „Patiesi, pat tos ārzemniekus, kas labi apguvuši latviešu valodu, bieži nodod ne visai pareiza līdzskaņu *ķ* un *ģ* izruna,” piekrīt raksta autors.

A. Musteiķis pamanījis – lai gan iesniegto vārdu sarakstā dominē lietvārdi, netrūkst arī citu vārdšķiru vārdu. Viņu īpaši uzrunājusi vārda *skolotājs* motivācija: „Lai valoda plauktu, tai vajadzīgi labi skolotāji.”

Raksta autors ievērojis, ka akcijā iesaistījušās veselās klases un skolas, iesūtot savus latviskākos vārdus. Tāpat akcijā piedalījušies ārzemēs dzīvojošie latviešu valodas pratēji. Tā A. Musteiķi, gluži saprotami, piesaistījis vārda *saule* iesniedzēja stāsts: „Silts vārds. Līdzīgi arī otrā baltu – lietuviešu – valodā (*saulė*). Asociējas ar pilsētu, kurā es dzīvoju, – Šauļiem (*Šiauliai*). Lietuvā to bieži vien sauc par Saules pilsētu.”

A. Musteiķis secinājis, ka ne reizi vien iesniegti vārdi *lats*, *sakta*, *rasa*, *selga*, *valoda*, *deja*, *bāleliņš*, *pirtiņa*. „Tieši *pirtiņa*, nevis *pirts*,” uzsver kāds akcijas dalībnieks, kura sniegtais pamatojums uzrunājis arī raksta autoru.

Tāpat A. Musteiķis savus lasītājus informē, ka latviskāko vārdu sarakstā atrodams vārds *pretpulksteņrādītājvirzienā*, ko iesniedzējs izvēlējis kā viņam zināmo garāko vārdu latviešu valodā. Citu vidū izcelts mēles mežģis *šaursliežu dzelzceļš*, tiesa, atzīstot, ka tie jau ir divi vārdi. Tāpat pamanīts vārds *allaž* un stāsts par to. „Un kā gan lai iztiek bez visbiežāk lietotā saikļa *un* vai ikdienas sasveicināšanās vārda *labdien*,” tā autors.

Raksta izskaņā A. Musteikis pievēršas vārdam *rupjmaize*, kas akcijas dalībnieku vidū iemantojis latviskākā vārda godu. Viņš atzīst, ka latviešu rupjmaize atšķiras no lietuviešu rudzu maizes. Šai – maizes – semantiskajai grupai pieder arī tādi iesniegtie vārdi kā *rudzi*, *klaips*, *dona*, *abra*. Noslēgumā godā tiek celti arī pārējie pirmā desmitnieka (akcijā visbiežāk iesūtītie) vārdi: *brīvība*, *līgo*, *tēvzeme*, *Latvija*, *Jānis*, *saule*, *ozols*, *latvietis* un *latviete*, *dzimtene*. „Latviskā gara leksiskie atspīdumi. Latvieša leksiskais portrets,” rezumē autors.

Musteikis, A. 2020. Latvišķiausias žodis – *rupjmaize* „ruginė duona”. *Gimtoji kalba*. (12), 26–29